

در راستای تمسک به ادله اثبات می توان به عهده داری امر حکومت توسط برخی انبیای گذشته (فتمامل)، پیامبر اسلام صلی الله علیه و آله و سلم و برخی ائمه علیهم السلام استناد کرد، هر چند باید به گونه ای استدلال کرد که خروج از موضوع (که از عصر غیبت گفتگو می کند)، پیش نیاید.

ادله نفی

در راستای اثبات عدم مشروعیت تشکیل حکومت اسلامی (= دولت اسلامی) از قرآن و اجماع هیچ هدایت و دلالتی نداریم. آنچه در این مجال امکان حضور دارد. دلالت عقل متکی به تجربه و برخی روایات است.

۱. عقل متکی به تجربه

گاه گفته می شود، اجرای مقاصد و احکام الهی، هر چند با وجود حکومت منسوب به اسلام میسر تر است؛ لکن عموماً حکومت ها در ساحت های مختلفی ناتوان هستند یا ناتوان می نمایند، همیشه بخشی از توده مردم از حاکمیت ناراضی خواهند بود و بالطبع این عدم رضایت به بدبینی نسبت به دین می انجامد. این حاصل، بر آنچه به عنوان ثمره وجود حکومت اسلامی بیان گردید، غالب خواهد بود. البته این عرض ناخاسته، هر چند ذاتی حکومت نیست؛ لکن عموم حکومت ها عاری از آن نیستند؛ از این رو آنچه را بیان کردیم اقتضای عقل متکی بر تجربه بر شمردیم؛ با عنایت به اینکه حاکمیت می تواند با تدبیر صالحان حکیم از این مشکل برهد.

نقد

در نقد این استدلال می توان گفت:

عارض مورد اشاره در استدلال وقتی می تواند موضوع ساز برای عدم مشروعیت تشکیل حکومت اسلامی در عصر غیبت شود که لازم لاینفک حکومت باشد، امری که در خود استدلال نیز نفی گردیده است. نهایت اثبات عروض غالبی عارض مورد اشاره، - بر فرض که غلبه و عمومی بودن آن پذیرفته شود که البته هیچ دلیلی بر آن نیست و این ادعا متکی بر کار میدانی نیست - این است که مشروعیت تشکیل حکومت را در فرض مزبور زیر سوال ببرد نه اصل مشروعیت را به طور مطلق.

واضح است که در اینجا نمی توان گفت: غلبه محذور مذکور برای جعل قانون عدم مشروعیت به طور مطلق کافی است؛ زیرا غلبه مناط (= حکمت) در احکام غیر عقلی است که مناطات و حکم احکام اند نه در احکام عقلی که موضوعات احکام اند. (دقت شود).

۲. روایات و نقد و بررسی

آنچه عمده دلیل در مساله به شمار می آید، وجود روایاتی در این راستا است، بدین قرار:

مرحوم عاملی هفده روایت را با عنوان « باب حکم الخروج قبل قیام القائم علیه السلام » ذکر کرده است که حداقل برخی از آن ها - فارغ از نقدی که بر استدلال به آن ها وارد است - می تواند مورد تمسک مخالفان مشروعیت واقع شود.

میرزای نوری نیز ذیل همین عنوان به چهارده روایت، اشاره می کند. در ادامه به مقدار لازم به این روایات، اشاره می شود:

۱. روایت اول

حدیث اول معتبره عیص بن القاسم است با این سند و متن:

« علی بن ابراهیم، عن ابيه، عن صفوان بن يحيى، عن عیص بن القاسم قال: سمعت ابا عبد الله (عليه السلام) يقول: عليكم بتقوى الله وحده لا شريك له وانظروا لأنفسكم فوالله إن الرجل ليكون له الغنم فيها الراعى فإذا وجد رجلا هو اعلم بغنمه من الذى هو فيها يخرجه ويجيبى، بذلك الرجل. الذى هو اعلم بغنمه من الذى كان فيها والله لو كانت لاحدكم نفسان يقاتل بواحدة يجرب بها ثم كانت الأخرى باقية فعمل على ما قد استبان لها ولكن له نفس واحدة إذا ذهب، فقد والله ذهبت التوبة فأنتم أحق أن تختاروا لأنفسكم، إن أتاكم آت منا فانظروا على أى شئ تخرجون ولا تقولوا خرج زيد فإن زيدا كان عالما وكان صدوقا ولم يدعكم إلى نفسه إنما دعاكم إلى الرضا من آل محمد (عليهم السلام) ولو ظهر لوفى بما دعاكم إليه إنما خرج إلى سلطان مجتمع لينقضه فالخارج منا اليوم إلى أى شئ يدعوكم إلى الرضا من آل محمد (عليهم السلام) فنحن نشهدكم إنا لسنا نرضى به وهو يعصينا اليوم وليس معه أحد وهو إذا كانت الرايات والألوية أجدر أن لا يسمع منا إلا مع من اجتمعت بنو فاطمة معه فوالله ما صاحبكم إلا من اجتمعوا عليه، إذا كان رجب فأقبلوا على اسم الله عز وجل وإن أحببتهم أن تتأخروا إلى شعبان فلا ضير وإن أحببتهم أن تصوموا فى أهاليكم فلعن ذلك أن يكون أقوى لكم وكفاكم بالسفياني علامة»^۳.

روایت مزبور از سند عالی برخوردار است و فقرات مورد نظر در این حدیث، جمله های:

« فانظروا على أى شئ تخرجون ولا تقولوا خرج زيدا! » و « فالخارج منا . . . أن لا يسمع منا » و « والله ما صاحبكم إلا من اجتمعوا عليه » است. و این در حالی است که در نقد استدلال به این حدیث شریف در راستای اثبات مدعا، می توان گفت:

۱. الوسائل، ج ۱۵، ابواب جهاد العدو، باب ۱۳، صص ۵۰-۵۶.

۲. مستدرک الوسائل، ج ۱۱، ابواب جهاد العدو، باب ۱۲، صص ۳۴-۳۹.

۳. الکافی، ج ۸، ص ۲۶۴.

۴. به جهت تعدد روایات باب، گفتگو از اسناد روایات، گاه غیر ضرور می نماید، در حالی که به دلیل تاکید احتمالی بر برخی فقرات که احیانا در بعضی روایات است و در بعضی نیست و به جهت ارزیابی قوت یا ضعف استدلال (حداقل بر بنیان برخی مبانی اجتهادی) این بررسی ضرور می نماید.